

ตำราลักษณไ้

พระยาจันทบุรี (กล่อม) แต่ง

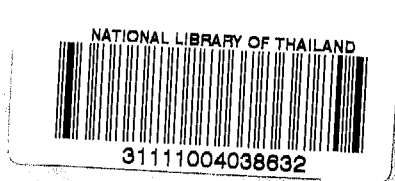
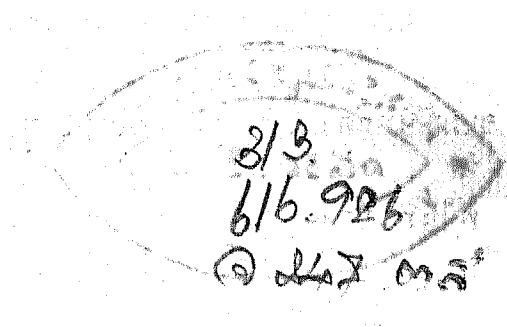
รองอำมาตย์โท ขุนมนัศมันต (ม, ล, อไทย ทินกร ญกรุงเทพ)

พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดา

๕ ๔
เมื่อบรรดา พ.ศ. ๒๔๖๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

๑๔๔.

คำนำ

รองอำมาตย์โท ขุนมนัสมานิต (ม.ล. อุไทย
ทินกร ฅนกรุณเทพ) จะทำการปลงศพสนองคุณหม่อม
ราชวงศ์สอาด ทินกร ฅนกรุณเทพ ผู้บิดา มาแจ้งความ
ณหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะใคร่พิมพ์
หนังสือเป็นของแจกในงานศพสักเรื่อง ๓ พอใจจะพิมพ์
หนังสือกาพย์ตำราลัทธิไสย ซึ่งเป็นของพระยาจันทบุรี
กล่อม แต่งไว้ ด้วยผู้แลบิดาเป็นแพทย์สืบทอดมา
มีตำรานั้นอยู่ในสกุล ขอให้กรรมการหอพระสมุด ฯ
ช่วยสงเคราะห์ให้สำเร็จตามประสงค์ กรรมการก็ยินดี
ที่จะรับทำไว้ ด้วยตำราของพระยาจันทบุรี กล่อม ซึ่ง
กล่าวนี้ เป็นตำราที่มีชื่อ พวกแพทย์มักนียถ่อกันมาแต่
ก่อนโดยมาก มีเรื่องตำนานพระยาจันทบุรีแต่งเป็น
คำกาพย์บอกไว้ข้างท้ายตำราว่า ได้มีพระยาจันทบุรี
เป็นชาวพระนครศรีอยุธยา ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลยา

(๒)

ผ้าเหลือง^๑ เมื่อเสียดวงต้องพลัดพรากจากญาติพี่น้อง
ที่หลีกมาอยู่กรุงธนบุรี ลูกเมียเจ็บไข้หาหมอรักษายาก
นึก จึงคิดจะเป็นหมอ แต่นึกพยายามสร้างสมคัมภีร์
แพทย์ แล้วเล่าเรียนมา ๗ ปี รู้ลึกว่าการเรียนตำรา
ลำบากด้วยจำมิใคร่จะได้ จึงคิดแต่งตำราเรื่องนั้น
เป็นกลอน สำหรับผู้เล่าเรียนวิชาแพทย์จะได้ท่องย่น
ให้จำได้ง่ายขึ้น เรื่องตำนานบอกไว้ดังนี้ แต่ส่วนตัว
เองจะได้รัชการดำรงตำแหน่งไต่บังหากกล่าวไม่ เข้าใจว่า
แต่งตำรา^๑เมื่อได้เป็นพระยาจันทบุรีแล้ว ด้วยกล่าวว่าใน
กลอนว่าดังนี้

“คัมภีร์กำเนิดไซ้ สิลิตไว้ ในทางทาน
ตัวเราผู้แต่งสาร ได้ครองจันทบูรเมือง”

เห็นจะแต่งในรัชกาลที่ ๑ แต่จะเป็นเมื่อปีใดหา
มิได้

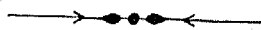
๑ คำบาลีเรียกขานกันว่าป้ามีอยู่ในพระนครหรืออยุธยาหลายแห่ง
เช่นว่า ป้าล้าน ป้าทอง ป้าผ้าเขียว เป็นต้น หมายความว่า
ตำบลที่มีของนั้นมาก คือเป็นทำเลที่ขายของนั้น ๆ.

(๓)

คำรำลึกถึงคุณใช้ของพระยาจันทบุรี กลุ่มนี้ได้
เคยพิมพ์ในหนังสือมิวเซียมเมื่อปีฉลู จุลศักราช ๑๒๓๘
(พ.ศ. ๒๔๖๐) ตอน ๓ แต่หาขบไม่ ที่พิมพ์ในสมค
เล่มนี้เป็นอีกตอน ๑ ก็ไม่ขบเหมือนกัน ขบเป็นหนังสือ
กระจัดกระจายจะยังมีตอนอื่นอีก แต่เป็นการสมควร
แท้ที่จะพิมพ์ขึ้นไว้อย่าให้สูญเสีย เสียขายอยู่หน่อยที่
ชนมณัศมานิตเกรงใจกรรมการหอพระสมุด ฯ เกินไป
ไปส่งต้นฉบับหนังสือนี้ตรงไปยังโรงพิมพ์เสียทีเดียว ถ้า
ได้ส่งต้นฉบับมาให้ตรวจตราที่ในหอพระสมุด ฯ เสียก่อน
ฉบับที่พิมพ์ครั้งนี้จะดีขึ้นอีกเป็นอันมาก.

ประวัติหม่อมราชวงศ์สอาด ทินกร ณ กรุงเทพฯ

อนึ่งชนมณัศมานิตได้จัดหัวข้อประวัติของบิดาส่งมา
ขอให้เรียบเรียงลงไว้ ในหนังสือนี้พอให้ปรากฏอยู่เป็นที่
ระลึกแก่ญาติแลมิตร ข้าพเจ้ายินดีเรียบเรียงให้ด้วย

(๔)

เป็นทั้งญาติแลมิตร แลเคยร่วมราชการกันมาทั้ง
หม่อมเจ้าพูนสวัสดิ์แลหม่อมราชวงศ์สอาด เรื่องประวัติ
ของหม่อมราชวงศ์สอาด ทินกร ณ อยุธยา มีเนื้อ
ความดังนี้

หม่อมราชวงศ์สอาดเป็นบุตรหม่อมเจ้าพูนสวัสดิ์ใน
พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหลวงภูวเนตรนรินทร
ฤทธิ์ หม่อมเจ้าหญิงงามในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒
กรมหลวงวงศาธิราชสนิทเป็นมารดา เกิดในรัชกาลที่ ๕
เมื่อวันพุธที่ ๓๓ พฤศจิกายน ปีเมษ ป.ศ. ๒๔๓๓ เมื่อ
เรียนอักษรสมัยแล้วฝึกหัดวิชาแพทย์อยู่ในสำนักบิดาจน
รักษาไข้ได้เอง ด้วยหม่อมเจ้าพูนสวัสดิ์ชำนาญวิชา
แพทย์มีตำแหน่งรับราชการอยู่ในกรมพยาบาล ครั้น
พ.ศ. ๒๔๓๓ หม่อมราชวงศ์สอาดเข้ารับราชการเป็น
แพทย์ในกรมทหารบก ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
เป็นนายร้อยตรี ตำแหน่งผู้ช่วยนายแพทย์ในโรงเรียน

(๕)

นายร้อย ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
วิจิตรภรณ์มงกุฎสยามเป็นบำเหน็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ รับ
ราชการในตำแหน่งเดิมต่อมาจน พ.ศ. ๒๔๔๐ เกิด
อาการป่วยเจ็บเรื้อรังจึงออกจากตำแหน่งราชการในกรม
ทหารบกมารักษาตัว ครั้นอาการค่อยทุเลาเห็นพอจะรับ
ราชการได้ อีก จึงเข้ารับราชการในกรมทหารเรือ ได้
มียศเป็นนายเรือโท รับราชการในตำแหน่งแพทย์ต่อ
มาจน พ.ศ. ๒๔๔๘ อาการโรคกลับกำเริบขึ้นอีก จึงต้อง
ออกจากราชการประจำแต่นั้นมา จนป่วยเป็นโรคปอด
พิการมาประมาณปีเศษ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๕
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓ คำนวณอายุได้ ๕๓ ปี สิ้นเนื้อ
ความในประวัติหม่อมราชวงศ์สอาด ทินกร ณ กรุงเทพมหานคร
เท่านี้

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาบุญราษีทักษิณานุประทาน ซึ่ง
ขุนมนต์มานิตได้จัดการปลงศพสนองคุณหม่อมราชวงศ์

(๖)

สอาด ทินกร ผนกรุงเทพ ผู้บิดา ด้วยความกตัญญูกต
เวทิตา แลทั้งได้พิมพ์หนังสือเรื่องนให้ ได้อ่านกันแพร่
หลาย เชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ได้อ่านหนังสือเรื่องน
คงจะอนุโมทนาด้วยทั่วกัน

ดํ ๑๖ มกรคม ๑๓๒๓ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

ตำราลักษณะไข้
พระยาจันทบุรี (กล่อม) แต่ง

๑ จักกล่าวซึ่งกำเนิด ทั้งที่เกิดที่อยู่ ทั้งระดู
เดือนวัน อายุสมัยฝนเพลลา อาหารสำแดง โรค
ร้ายแรงต่างต่าง ยาหลายอย่างหลายพรรค สันด้วยกัน
เกี้ยวรส จึงกำหนดคยาคลาศ ยารศผัดชอยสมาน
ยารศหวานชาบเนื้อ ยาเมาเบื่อแก้พิษมี คีโลหิต
ชอยขม ฝักร้อนลมถอยถก เอ็นชอยรสแห้งมัน
หอมเย็นนั้นชื้นใจ เค็มชาบในผิวหนัง เสมหะยัง
ชอยส้ม ๑ กำเวบลมที่อยู่ เยือกตมฟุเยือกเย็น
เนื้อหนังเย็นยุปลา ย่อมรักษาครามครัน เสมหะนั้น
โทษให้ ๑ ที่อยู่ในชลธาร มักเสพหวานเนืองนิจ
คีโลหิตจำเวญ ๑ ที่อยู่เกินเนินผา อาหารฝ่าฝักร้อน
หนังสัญจนวนอนบ่า เพื่อกินยาบูเทา กำเวบลมไวโรครุม
สันนิษาทกุมตรโทษ ๑ ในยหนึ่งสัถกกล่าวมา ระดู

ว่าเป็นหก ท่านแยกยกกล่าวไว้ เดือนหกในคิมหันต์
ควรแข่งขันเอากิ่ง แรมคำหนึ่งถึงเพ็ง เดือนสิบถึง
คิมหันต์ กับวสันตระฤกษ์ เป็นสองอยู่ด้วยกัน อย่า
หมายมั่นว่าฝน กำเวรอันยิ่งร้อน พระทินกรเสด็จใกล้
มาตรแมนใช้สำคัญ เลือดคั่นเป็นต้น ๑ แรมลง
พันล่องไป ถึงเพ็ญในเดือนยี่ อาทิตย์ลาลาดห่าง ระดู
กลางເໝันต์ กับวสันต์เป็นสอง น้ำค้างต้องเยือกเย็น
เสมหะเป็นต้นไข้ ๑ แรมลงไปเพียงกิ่ง เดือนหก
ถึงเพ็ญนั้น เข้าคิมหันต์ระคน เหมันต์ป็นสี่ขั้ว ลมพัด
หนักแมนใช้ กำเนกในวาตา ๑ ซึ่งกล่าวมาทั้งนี้ ต้น
ปลายขบวรขบ ระดูครบเป็นหก สี่เดือนยกควยไว้ ระดู
ใดใช้เกิด เขากำเนกอันนั้น เป็นสำคัญเจ้าเรือน
๑ กำเนกเดือนนั้นว่า ในเดือนห้าเดือนเก้า เดือนอ้าย
เข้าเป็นสาม เดือนนั้นนามขั้ว เดือนหกมีกำหนด
เดือนสิบหกเดือนยี่ สามเดือนนี้ธาตุไฟ ๑ หนึ่งนั้น
ในเดือนเจ็ด เดือนสิบเอ็ดเดือนสาม เดือนนั้นนาม

ธาตุลม ๑ เดือนแปดสัปดาห์ของ เดือนสิบสอง
เดือนสี่ สามเดือนนี้อาไป ๑ กำเรียบโรคามิ ธาตุ
ทั้งสี่กล่าวมา รายเดือนว่าเหมือนกัน หนึ่งสำคัญลมที่
กำลังมีด้วยไฟ ธาตุภายในแรงยิ่ง อาไปสิ่งทั้งหลาย
กำเรียบด้วยไฟเผา เสมหะเหตุเป็นต้น สันนิบาต
รณแรงใช้ กำเนิดในขั้วถั่ว กำเรียบมีกำลัง ๑ อนึ่ง
เด็กยังไม่รู้ นามเข้าครุ่นครางใช้ ปฐมไวยพาละ
โทษเสมหะพัวพัน ๑ หนุ่นสวณนั้นแปรไป กำลังใน
โลหิต ใช้แรงพิศม์เมื่อเที่ยง ๑ คนแก่เพียงพินาศ
ใช้ป่วยชาติวาตา ๑ ใช้เพลิงกลางคืน เสมหะพิน
ลมที่ สันนิบาตตรีโทษา ๑ อนึ่งคลอกมาจากกรรม
ระวิวันเสาร์ เตะโซมีเป็นอาที่ ๑ จันทรครุธาตุขั้ว
๑ อังคารมีวาโย ๑ พนมอาไปศุกรด้วย ๑ ธาตุนี้
ม้วยกับตน โรคระคนทั่วไป ปฤกษาใช้จึงมัน ระก
นั้นเข้าจับ อายุกับเพลลา เดือนวันมาประมวณ จึง
ใคร่กรรมด้วยโทษ ๑ ในยหนึ่งโสภใช้นั้น แทรก

๔

ข้ากันขางที่ วาโยคี่เจือกัน เสมหะนัณภัยคี่ เสมหะมี
ภัยลม ใครให้ส่มอย่าเบา อย่าฟังเขาผู้^{อื่น} คัมภีร์
ยื่นเป็นแน่ กำหนดแก่เจ้าเรือน อายศม์ไต่ถอนเพลลา
กำเรียบมาปนแทรก ไข้มาแซกอย่างกลัว ถึงเมามัว
ชมเขา ถ้าไข้เจ้าเรือนไป ไข้แซกไม่อาอาอยู่ อนึ่ง
เลงคูในไข้ พอยาไต้จึงยา ไม่รู้ทำอย่าทำ จักก่อ
กรรมเกิดโทษ ยิ่งหนึ่งโสตกเล่ามา เพศพงษาสัตว์
ในคัมภีร์ว่าไว้ คิร้ายให้ปรางภู รูปนมรคต่างกัน ถ้า
หญิงนั้นมึกาย ออกไหล่ผายเนตรน้อย ภาครุ่แซมซ้อย
ขาวควรร นิมเอนวลเฮอร์ค นาสาทักนาตีกสิงห์ หลัง
รายยั้งถันตั้ง เต้ากลมทั้งคอกบัว ห้วนมเล็กชอยแดง
กล้องแกล้งมือเท้าเรียว น้านมเขี้ยวรสหวาน ๑ รูปหนึ่ง
พานไหล่หลอย หน้ากลมชอยเนตรน้อย ภาครุ่
แซมซ้อยดวงถัน คังขมขันคุดมตั้ง พิศผิวหนึ่งเหลือองสี
การะเกดมีกลั่นกาย หอมรวยุคล้ายเหมื่อนกลั่น การะ
เกดยินนามมา เขญุกัลยาปรางภู น้านมรคค่นหวาน

๑ หนึ่งนางควาญฉิวพรรณ งามเกษกรรณงามวง งาม
ก็วงงขนตา งามนาสาสูงสม เต้านมกลมปลายอน
งามรูปอ่อนเอวกลิ้ง น่านมพึงใจครัน รัชหวานมันสักรัณย์
๑ หนึ่งแซมซ้อยดวงรักตร์ วิไลลักษณ์โสภี เนตรตึง
มฤคิ์งามคม งามโอบอุ้มแขนงขึ้น งามเบื่องขึ้นนาคี
กายกล้วยมีสัณฐาน ตะโพกพานผายฝั่ง ออกไหลซึ่ง
เพราพร้อม น่านมย้อมมีสี สัณชาชาติมีรส มันปรากฏยิ่ง
นัก หนึ่งยศศักดิ์ตระกูล ในประยูรศรีวงษ์ กระษัตริย์
พงษ์ไครษณีย์ ปโรหิตมีเสนา เฝ้าพันธุ์คำชอชยา
ชวามาหมายรูปร่าง สรรพสรรพางค์กล่าวมา หา
โรคามิได้ เป็นเอกในสัตว์ คนนมดื่กล่าวมา มาตร
แม่นว่ากุมาร เกิดขึ้นตาลต้องแผน ทรางร้ายแม่นได้
กิน มลทินสิ้นเป็นที่ ๑ รูปนมมีโทษนั้น เท้ามีกลิ่น
กายยาว เนื้อเหลืองขาวสองสี ไม่พวงพีไม่ผอม
นมยานย้อมหวนม น้อยไม่สมสิ่งใหญ่ หนึ่งริม
ในยเนตรหย่อน โลกกินท่อนำหยัก สำเนียงทัก

เทียมกา กลิ่นกายแรงราว น้ำล้างควาเนื้อมี นาม
ยักขีนีกล่าวมา ๑ หญิงไคถ้ำผิวพรรณ ขาวสำคัญ
คำแดง กลิ่นกายแรงเหมือนชาย สำเนียงหมาย
เหมือนเสียง แพร่ร้องเรียงริมโอบอุรु กลมแท้โทษเท่า
ใหญ่ ผ่าเท่าไม้เสมอกัน เห็นเห็นหันมักสะกด รูปนม
คุดหนึ่งคอด น้ำเต้าสอสำคัญ นามมันนั้นหัตถ์ ๑ หนึ่ง
หญิงมีอาการ ตาเหลือกลานไหลหล่อ น้ำแข็งที่ตันแขน
ใหญ่ยิ่งแม่นแม่มือ ใหญ่ใจคือใจร้าย นมห่างปลาย
นมแบน เลี้ยงแม่นกาคันผม ยักโสกนมมีวัด
เปรี้ยวปรากฏสำคัญ ๑ หญิงหนึ่งนั้นสันทัก ขาว
เหลืองลั้ทสำเนียง แม่นเหมือนเสียงขั้กษ พิลายมี
กลิ่นกาย สายแพร่ร้ายแรงครัน เต้านมนั้นเป็นคอด
น้ำเต้าพอรูรัศ นมปรากฏผ่อนผาด ขมควาชาติจืดจาง
ลึบปร่างกล่าวมา ในตำราลั้ว้นโทษ ๑ อีกหนึ่งโสก
โทษลม กำเรียบมรดเปรี้ยว ลึ้นเขี้ยวควาแรง
น้ำหอยแมลงภู่มั เหมือนหนึ่งนมมันไซ้ หลั่งหายไป

ในน้ำ รศฝาคำเตาให้ โทษหนึ่งไซ้ไร้โตไซ้ กำเรียบ
โรคามี่ ๑ นมหนึ่งสี่เขี้ยวควา กลิ่นสาบราวแพะแพศ
เสมหะเหตุขี้ถั่ว กำเรียบมีสองโทษ ๑ นมหนึ่งโสค
จางใส หลังลงในน้ำนั้น ไม่คุมกันเป็นสาย ลอย
กระจายทั่วไป โทษนี้ไซ้ไร้โลหิต กำเรียบคิกพัวพัน
๑ ในยหนึ่งนั้นมารดา นอนเพลิงถั่วโลหิต มันทำพิศม์
มิให้ เข้าไฟไค้นมนั้น คีบขี้ขี้ชนะคุ มีครรภอยู่ทั้งสาม
โทษนมตามกล่าวมา แต่หลังอย่าพึงให้ ทารกได้
คืบกิน เป็นมลทินเหมือนซาก เอาไปพาดไปทา
รักเปียกพาดำไป กินนมใช้อาหาร นมนั้นปานยาพิศม์
เหตุโลหิตมารดา กำเนิดวาระภักษ์ เร่งยาหักโทษใน
มารดาให้สิ้นร้าย เห็นคลายหายแล้วลอง ให้ถูกต้อง
ตามตำรา ตักน้ำมาที่ใส หลังนมใส่ในน้ำ กลดนมล้า
อย่างคี่ ไม่กลดมีเป็นสาย แต่จมนคลายเป็นกลาง
นมสองอย่างเป็นคี่ นอกกว่านี้ล้วนโทษ ๑ ในยหนึ่ง
โสคมารดา รุปรักษาพานร กำเรียบร้อนแรงวาค

เลี้ยงลูกยากห่อนคง ถึงเฝ้าพงศ์สมบุรณ์ คำตระกูล
เชื่องใจ รูปนมนในกล่าวมา ทั้งมอญว่าเหมือนกัน ไทย
หนึ่งนั้นโรคา ตามวงศ์พงศ์พันธุ์ เลือกร้ายนั้นคิดมา
บุตรนักกายายาก เสียโดยมากแรงกรรม เราเพียรทำ
บอกไว้ ๑ หนึ่งนั้นไซร้ล้มทราง มีต่างต่างหลายชาติ
อุทรวาตมันตั้ง ทารกยังอยู่ใน ครรภ์นั้นให้มารดา
จุกเสียนำแทงหลัง ลมนี้ตั้งติดพัน คลอดจากครรภ์
มารดา อยู่ในนาภีนั้น ลมสำคัญกองใหญ่ จัยพัดไป
ในเส้น ตามแถวเอ็นสันหลัง ขึ้นไปยังกระหม่อม
เลี้ยงยากย่อมแสนเชื่อง เวลาเย็นร้องไห้ ยาห่อนได้
ห่อนคลาย สามเดือนหายหยดเอง ๑ ลมหนึ่งเกรง
สับไป มันจักให้ชู้บดม ท้องขึ้นย่อมอาเจียน จุกเสียด
เวียนช้อนตา ชักขาตากำมือ สมมุติชื่อต่างต่าง
แพทย์กลางบางเรียกว่า ละของราหูจับ บางเนืองนัย
เข้าใน สะพั้นไฟให้โทษ ๑ นามหนึ่งโสภณมาร
ขลุ่ยสันดานมันจับ ข้างขนนัยแต่ตาย ข้างแรมคลาย

พอโรค ลมหนึ่งคลอจากครรภ์ วาตะภักษ์นึ่งเกิด
ด้วยกำเนิดทารก เมื่อแรกตกฟากหงาย โลหิตร้าย
มารดา ในโอษฐ์อ้าร้องไห้ ไหลเข้าในนาภี โรคจึง
มีต่างต่าง กระเหมาทรงหลายพัน ๑ โทษหนึ่งนั้น
กุมาร เสริมหะตานุอยู่ใน นาภีให้ตัวร้อน ลงท้องนอน
ซึมมึน ทดท้องขึ้นหอยพัก อาเจียนชักช้อนตา กุส
หน้าเขียวคล้ำ เท้ามือก่ำหลังแข็ง โรคเกิดแห่งกุมาร
เหตุด้วยคานเลื้อยร้าย โทษนี้ตายเป็นต้น ไปไม่พ้นใน
สาม สัตตาหะตามคัมภีร์ กล่าวมานี้เป็นมัน หนึ่ง
กุมารณทัฬหยาท ยักขชาติสองเพศ เมื่อจับเหตูกุมาร
ใช้ขันดาลเพื่อพิศม์ เลียนหนามติดยาคแผล ตกอุแคว
ยันไค วังเล่นไล่ไม่ลัด ล้มหน้าฟัดอกซ้ำ มันจึง
ทำเมื่อนั้น ให้กัดฟันกลอกตา ชักเท่าง้ามือก่ำ มัน
แทรกซ้ำทั่วไป ทุกทุกใช้ทุกทรวง จีบปลายหางพิศม์
ขยักคุดเพศมัน เมื่อจับนั้นคินรน กายเย็นขนกายกลด
เขียวคล้ำสัฬสวระพางค์ ชักคอคางแหงนหงาย หลัง

แอ่นปลายบาทา จดเกษาตามพันธุ์ ยามิทันชาคใจ
โลहितในชุมชน จักไหลล้นออกมา ๑ อนึ่งเรียกว่า
ขี้วงู เพื่อให้ดูอาการ มีสีฐานเหมือนกัน พิศมสำคัญ
กายแดง ลงรากแรงคั่นรณ ๑ ลมหนึ่งยลนามมี
หัตถ์คั่นให้ เสโทไหลท้องขึ้น เท้าเย็นมันถึงเข้า
จับชักเท้ามือกำ ขนลุกช้าหลังแขง ไรคนแรงกึ่งวัน
จับเข้านั้นโทษตาย จับย้ายคลายยาได้ เร่งแพทย์ให้
เร่งยา ผู้รักษาจงจำ ห้ามอายน้ำเข้าเย็น วางยาเป็น
สุขุม บารัณรุมคือยา สวดยสุรน้ำมัน สลอคนั้น
ควรห้าม โรคทั้งสามกล่าวมา ชอบรสยาเหมือนกัน
จับปลายพินขี้วงู เวียนรู้คงแน่ ๑ ยากินแก้พันทา
น้ำอาบยาแซ่ไว้ เสดกมนตร์ใส่ให้กัน สะพันพันขี้วงู
สีทนมี่ต่างต่าง ยักย้ายอย่างทำไป จับในไฟท้องขึ้น
ให้เชื่อมมันหลังร้อน แ่นอกถอนใจราก ไหลออกปาก
ออกจุมูก โทษนี้ถูกขี้วงู นนทขี้วงูมีนามจรรรม เข้า
ตามลำในไส้ ประปนในเสมหะ เมื่อเข้าจะให้เป็น

๑๑

เคี้ยวระควานเช่นเขี้ยวร้อง ออกตามช่องทวารหนัก เมื่อ
มันจิกออกสัตว์ ระบายกันขบกัน เมื่อเข้านั้นเข้าตัว
มดเมียนอยู่ทั้งวัน ลื่นแสงฉนึ่งไป มันกลวไยหนาคึ่งค
ทั้งสองสิ่งเป็นยา ทั้งรวมทาบพื้น ๑ เทพคนหนึ่งน
เพศพรหมมันออกไป สามเดือนให้ช้อนตา เหล็ก
ซ้ายขวาท้องขึ้น เท้ามันเขมือกเป็น นอนดูเห็นเงอ้ง
เสียงลมฟ้าซ้องกลอง ตกใจร้องมันเข้า ออกเมื่อเข้า
ก่อนงาย เข้าเมื่อบายสัตย์ให้ เสียงโคกคัลยร้องให้
มันจึงไปเมื่อนั้น เข้าทางถันมันออก ทางเท้าออก
โยกควน สพรณณอีกใบ พลัปลั่งไล่ประสม เป็น
ยารมยาทา มันกลวยามันหนึ่ง ๑ หนึ่งขกษชอกาฟ
ออกไฟนานห้าเดือน บัศจเลือนเข้าอยู่ นอกไล่ก
อนาด นอนหลับหวาตร้องให้ ถอนใจใหญ่ไล่พอง
รากออกช่องนาสา เมื่อมันมาทางปาก ทางไปจาก
ทวารเบา ย่ำคำเข้ายามนอน ออกทีนกรไซส์ เสียง
สัตว์มันรบกัน ไม่ไล่ครันครันหัก ตกใจตกมันเข้า ยิน

สัตว์เร้าร้องไป สายแรงใส่สายกา เผาเขาผ้าเมาะรวม
บุญยาพรมเร่งขับ ๑ อสุนนทจิบเข้าอยู่ ในตักยูเพศมัน
ทางเข้านั้นนาสา ออกตามคาตามพัน เข้ากลางวัน
เมื่อเที่ยง สองยามเลียงหลักไป แหกทางไกลมาสู่
กำนันผู้มาให้ สัตวน้อยใหญ่ไม่ว่า สืบบาทสองเท้า
มันเข้าเข้าไม่กิน นมไม่ยินยินน้ำ ตัวร้อนรำรำคาน
คั้นแตกานเมื่อนอน หวาคไหวห่อนให้หลับ มันได้
คัพพีล้าเนียง คนทุ้มเลียงกันไป กลัวชนไก่ชนกา
เร่งเอามาใส่เภา เมาะผ้าเภาเรือนรม หุกยาพรม
แก้วร้อน เต็กนั้นอ่อนนบ์เคียน สิบเอ็จเลือนลงมา ตาม
ตำราท่านไว้ กำหนดในยักษ์ ๑ สองขอมมีแต่ทรง ร้าย
ต่าง ๆ จักเกิด กำเนิดนี้อย่าเบา โทษหนึ่งเล่าหละ
นั้น มีสี่พรรณสถฐาน อุไทยกาพิสัแดง ขนร้อนแรง
ที่เท้า บิณฑกเขาไม่ออก คั้นรณกลอกกลับตา
ชกยาทากำมือ ละอองข้อไฟฟ้า สี่แดงคางงา
พิศม์มันสากแสนสา หัสชีวหากระกำง ช้อนคาค้าง

คางแขง คั้วรอันแรงรุมทำ เท้ามือกำพันชิต ถ้า
แก้ผิมิทัน เข้าถึงวันชาติใจ ๑ หละหนึ่งในนามมิ
เนระกันถีสี่เขี้ยว สายเลือกเลี้ยวผ่านไป อยู่ทีในยอกนั้น
ขึ้นหาวนมนให้ เลียงเหยไปปากแห้ง ท้องขึ้นแขง
ลงท้อง ละของแก้วมรกฏ สี่เขี้ยวสคไปไม้ ขึ้นเขี้ยว
ไปทั้งหน้า ให้ลันตาคางแขง ไทษร้ายแรงยิ่งนัก
ปากชิตชักมือกำ ยามียามิทัน ถึงถึงวันชาติใจ
๑ หละหนึ่งไชรนามนั้น แสงพระจันทร์เหลืองใส
แรกขึ้นให้ลงท้อง คั้วเย็นร้อรำให้ น้ำตาไม่มีมา
คางแขงหน้าผากคัง ละของหนึ่งชอกกาฬ สิ่งคลิพาล
เพศมัน แรกขึ้นนั้นสีขาว วันหนึ่งราวสองวัน สีมันนั้น
กลับเหลือง สี่ห้าเนองรายวัน อาการผันแปรไป
ลงเหลืองให้กระหาย เชื่อมมันกายผิวอักตร เหลือง
ยิ่งนักจนใน กระตักให้เหลืองสิ้น ทั้งขมั้นราครก
ยามิดกลอยหาย เจ็ดวันตายเป้นมัน ๑ หละหนึ่งนั้นชื่อ
นิล กาฬยีนยอกกำ ขึ้นพิศม์ทำต่างต่าง สรรพสรว

พวงค์เจ็บหนัก หายใจพักหลังแขง สองวันแวงรวมไทย
บอกหนึ่งสัปดาห์ขึ้นมา ในทันชากันไกร สลักเพ็ชไต่คู่กัน
ถ้วนสามวันมันให้ ตายแน่ไปกึ่งคน จักคืนรอนห่อนไค้
มันไม่ให้ร้องออก ละอองบอกหนึ่งนาม มหาเมฆตาม
คำรา สี่แดงคางคอก ตระแบกชอกชวยซ้ำ มันขึ้น
ทำพิศม์ให้ หน้าดำไปปีติมูล ท้องขึ้นพูนขัดเขว ชักมือ
เท้าซ้อนตา มีรุ่มามิทัน จักตายเร็วพลัน เทียงแท้แลนา

๑ จักกล่าวกำเนิดทรง ร้ายต่างต่างตามคำรา
มีกรรมในเกื่อนห้า หกเจ็ดว่ากำเนิดใน อาจารย์
ท่านกล่าวมา ตามคำราย่าสงไสย สามเกื่อนนี้
ตายไป ถ้าออกในรววิน อังคารพมเสาวี พระสรศรี
มายแสงฉัน ทารกคลอตมานัน เลี้ยงยากครันอย่า
ไว้ใจ ๑ กำเนิดโทษขี้เกียจ ทั้งสี่เพศเหตุทรงไฟ
ทรงแดงขึ้นแถมใน นิลขี้ตเป็นคู่กัน นิลมาเกิด
แถมทรง ไรต่างต่างร้ายหลายพรรค มันยอมแถม
ซ้ำกัน เกิดเด็กโดยยอมแรงกำม กำเนิดแห่งทรงไฟ
มีแม่ใหญ่สี่ประจำ ขวี่วารสี่สิบตำ แวมกไปขึ้นทั่วทั้งกาย

เมื่ออายุศักราชมา สามเดือนตานหกเดือนปลาย เก้า
เดือนนั้นท่านทนาย สามชนอนฆาฏสำคัญ บรืวารทรง
ทั้งหลาย เติมมันรายอยู่ไกลกัน ครั้นถึงกำหนดมัน
กลับประชุมรอนาภิ ให้อากให้ลงท้อง เป็นเลือดหนอง
ข้างล่างที่ เสมหะตกมากมี เป็นน้ำเข้าน้ำคาวปลา
ข้างเป็นน้ำสำเหล้า น้ำไขเฒ่าตกออกมา แม่ทรงใน
บาทา ให้เท้าฟกชบชิตใน บรืวารผุดออกมา นอก
กายาแดงคายไป ยอดเกรียมตึงถูกไฟ ผ้ามือเท้า
ทวารแดง ถ้าพร้อมโทษทั้งนั้น สิบห้าวันอย่าได้แคลง
อาการมันสำแดง ออกให้เห็นเหตุความตาย ๑ ทรง
แดงหกแม่นั้น บรืวารมีมากหลาย ถึงเจ็ดสิบสองทนาย
รายเป็นเรื่องอายุศักราชมา สามเดือนอีกหกเดือน สิบเจ็ด
เดือนในตำรา ถึงยี่สิบเดือนตรา ฆนอนฆาฏกำหนดใน
บรืวารทรงทั้งหลาย มันจกรายกันทั่วไป แต่เท้าสก
ถึงใน กระหม่อมย่อมเห็นอาการ ผสมสองเพรียงหูนั้น
เป็นเขี้ยวชันเสียงแหบปาน วิฬารคำชมซาน หางตา

เหลืองเงืองหงอยไป ขี้ตาไม่รู้ขาด ปากแดงทลายผอม
หอยใจ เข้านมไม่อาไลย ให้หิวแห้งเชื้อมนินมัว
ตกเลือดตกหนองน้ำ ผิวหน้าคล้ำเกรียมทั้งตัว บ้าง
ผุดออกเป็นหัว สีสูกหัวคาตาชไป ให้ตั้งคุงแข็งชา
ถ้าชาต่านกำหนดใน เจ็ดวันอย่าอาไลย หยูกยาซากพัน
ประมาณ ยวดยิ่งคุณยานัก จักเลื่อนไปในอาการ
เพียงสิบห้าวันวาร ตายเป็นแท้อย่าสงกา ๑ ทรางโจร
เป็นยอดใหญ่ บรivarในท่านกล่าวมา สามร้อยห้าสิบ
ปาวา กฎกำเนิดเพศแห่งมัน สามเดือนหกเดือนเลื่อน
สิบเอ็ดเดือนเขตรสำคัญ ถึงสิบแปดเดือนนั้น หัวเอก
ทรางทั้งบรivar มันจักวายกันไป ขึ้นที่ใดให้อาการ
เจ็บปวดแค้นเหมือนปาน ทรางข้างหลังดังกล่าวมา
เพศพืชทรางทั้งนั้น มันมักอยากเค็มกึ่งปลา กินเข้า
ผิดเวลา จำเชษฐบผอมแห้งไป ท้องลงไม่รู้หยุก
สุคหยุกยาจะแก้ไข แข็งชาคมคายไป ตกเลือด
หนองดากออกมา ลำแดงความตายนั้น มันย่อมขึ้น

ในลูกตา ฟกขมแตกออกมา ทรวงสำคัญจึงขึ้นใน
ลำคอสามดวงกาฬ คัดอาหารไม่เอาไลย ต้อขึ้นคุม
ขาดใจ เก้าวันให้กำหนดมา ชันสูตร์คู่มือตาย
จักเป็นลายทั่วกายา คำแดงผดออกมา กำหนดไว้
เป็นสำคัญ ทรวงทั้งสามแม่นี้ มีโทษร้ายตายเหมือนกัน
รักษาอย่าสำคัญ ไว้วางใจให้เร่งยา ๑ จักกล่าวรูป
ทารก ท่านย่อมยกโทษเวียงมา คุให้ตั้งตำรา
จะรักษาโรคกุมาร มะหิครูปกระหม่อมใหญ่ มัก
หวาดไหวอันทยาน อยู่ในเรือนไฟตาน ทรวงเขม่า
บ่อนเป็น ค้วยกินน้านมแม่ รศรอันแลจึงคืบเชื่อง
อาการที่มันปน รากน้านมทางนาสา ออกไฟได้ห้าเดือน
โรคาคือนประมวณมา เสียงร้องคังวิฬาร ไล่พองท้องขึ้น
ไม่วาย เสมหะโลหิตธาตุ ชาติกำเนิดนี้ทรวงตาย
นิลมาเกิดกัยกาย เต็กไคร้ายยากรักษา ๑ อาทิตย
รูปนั้น มีสำคัญอยู่เป็นตรา งามคู่มือเกิดมา กระหม่อม

๑๘

ลึกเป็นสำคัญ คือทรงแคงตัวผู้ แพทย์จึงรู้กำเนิคมัน
เมื่ออยู่เรือนไฟนั้น เขม่าขึ้นพอประมาณ ทรงขึ้น
สู่ปลายลิ้น ครั้นหล่นลงในสัณฐาน เรือนไฟให้บันทาล
เป็นเสมหะคละอาหม เสมหะก่อเป็นธาตุ ทาดคาน
ทรงเว้งปรวรมภ์ รักษาอย่าขึ้นชม จึงรียาให้ถึงใจ
๑ หิริรูปนั้นเห็น กระทบมเป็นร่องลงไป เมื่อคลอก
อยู่เรือนไฟ เขม่าขึ้นทาศา แต่อกสู่ปลายลิ้น ครั้น
หล่นลงในคกลงมา ลำไส้จึงให้ปรีชา กฎด้วยรากลงก็มี
โลหิตนั้นเป็นธาตุ ชาติทรงร้ายแสนทวี นิลปัตมายา
จะรักษาอย่าเบา ๑ หนึ่งรูปอะมะนุษย์ สุกแสนร้าย
โทษกำเภา ทรงโรกกำหนดเข้า เมื่อแรกยังอยู่ใน
ครรภ์ ของควาเนอปลาซ่า มวตาชากเป็นนรินทร์
ตั้งแต่คลอกจากครรภ์ ทรงเกิดขึ้นแปดประการ แต่
ทรงถึงกระทบม ผอมอกรัตรูปสาธารณ์ ไรคนเป็น
บุราณ กรรมทาวกคิดตามมา

๑ จักกล่าวทรงตั้งให้ปรีชา กฎโดยโทษา อันเกิด

แก้เด็กทั้งปวง ขันตาตาแดงดูดวง จักขุคือยวง
เป็นเชื้อลำไยพะพาน เป็นค้อเป็นเกล็ดชมชาน หมอก
มีตมงาน บ้างเหลืองแลลายทั้งตา ขนหนวก
หนองไหลมา ชมชมคตา ด้วยเยื่อแลเน่าอา
เกียรณ ขันค้ค้ผมเหียนเกรียน ขันกระหม่อม
ย่อมเวียน ให้ฟกให้ขมชานไป ขันชอนาสิก
แสกใน เพศานหายใจ ให้ค้ค้จุมกเหลือทน ปวก
หัวหลบ์คาร้องรณ คุณนมเวียนกล แต่อ้อโอยรูหาย
ใจไป กิณนมไม่ได้ขี้ใจ ปากค่อแห้งไป แลเพศ
ค้งหัวร่าคาน ขันปากปากกรันร้าวราน เยื่อเน่า
แดงตาน เป็นเม็ดเป็นขมขาวไป ขันค่อขันล้นไกโอ
เอือกอวกครุ่นไป ย่อมค้ค้อาหารน้านม ขันหลังไหล
รวระทม ทัวรอันระม ขันทรวงให้เชอมมันมัว ขัน
ไส้แก้ทวารหนักกลัว จุกเสียบขี้คัว ในท้องนั้นแน่น
ผูกพัน ขันในลำไส้อ่อนมัน ให้ลงสำคัญ คุณเขี้ยว
เป็นเม็ดกรายราย ขันหัวเห่นาเกาะน้ำทาย ขี้ค้เยา
มันหมาย ทั้งมตรก็ขันขาวไป ขันเกาะเข้าเข้าคกใน

เกาะกลับรากไป อหารบไ้ไ้่นำพา ขึ้นม้ามม้ามหย่อน
ลงมา จีบเป็นเพลลา ให้ตกเสมหะนองเนือง มูตรคู
ในยเนตรเนื้อเหลือง ปวดมวนจักษุเคือง ให้ขับให้ผอม
หงอยไป ขึ้นปอดกระหายหอบใจ ถ้าขึ้นสันใน ให้
ตกโลหิตสดมา ขึ้นตบซ้ายตบนั้นอา หมกตั้งมา เป็น
เลือดแล่นดำไป ๑ ทรางโรอิวินนั้นใน อากา
ต่างไป ทั้งเพศก็ผิดเพี้ยนกัน ขึ้นเกาะเข้าคูชโทมมัน
เหม็นโขงควาอัน ขาวหายเป็นส่าเหล้าไป กินเข้า
จำเจชอยใจ เค็มควาตย์โต ทั้งเนื้อแลมันกึ่งปลา ขึ้น
ทรวงอกรัตกายา แลลายคือปลา กะทิงเป็นเกล็ด
เพศพรรณ ขึ้นพุงให้ลงหนักมัน ขึ้นแข็งขาคัน ให้คม
ให้คายสากไป ขนกลับมีตัวกินใน ผิวหนังข่านไป ทก
ชมขนแลเส้นเอ็น หนึ่งขูอาจมเหลวเป็น สายเหลือง
ไหมเห็น ทารกก็ให้ตายไป ว่าตั้งตานเสมหะใน นาภี
นานไป จะจับให้เท้ามีเอ็น ตัวร้อนตากสงเป่น ล้วง
สามเดือนเห็น จะชักให้เท้ามีอกำ ที่ตั้งทรวงนเราทำ

อ่านให้ง่าย จำ กำหนดสำเนียงอักษรฯ คัมภีร์อะไย
สันดา ประถมจินดา ที่กล่าวมานี้เหมือนกัน ล้วนแต่
ใจความแก่งสรว ไว้เป็นพวกพรรค ผู้เรียนมิให้ยากใจ
บันดาทรางกล่าวมาใน นี้จึงแจ้งใจ ถ้าพร้อมด้วยโทษ
ยากยา ไม่พร้อมตามในกล่าวมา น้อยโทษพอยา รักษา
ไปตามเพศมัน ๑ หนึ่งทานโจรท่านรำพรรณ กล่าว
มาสำคัญ กำหนดอายุศักราช ห้าขอบสันทรางจึง
ทาน โจรเกิดอาการ กำเนิดด้วยทรางเจ็ดวัน ๑ อาทิตย
ทรางไฟสำคัญ ทรางน้ำวันจันทร์ ทรางแดงนั้นวัน
อังคาร วันพุ่มสะกอกก่อการ ครุวันบันดาล กำเนิด
นั้นทรางควี่ วันศุกร์ทรางข้างเสาวี ทรางโจรนั้นมี
กำเนิดประจำตามวัน ครั้นกินอาหารหวานมัน เนื่อปลา
สัระพิน อันหยาบอันข้าสารธารณ์ ชาติุนั้นแปรปรวน
บันดาล ทรางเลียเพศพาล ที่เกิดประจำตามวัน ชาติ
แปรทรางแปรทุกพรรณ ทรางโจรนั้นมัน ไปเกิดในวัน
ระวิวรร ทรางไฟนั้นกลับโจรมา จากวันระวิวรร มาเกิด

ในวันเสาร์ ละครางละออนนั้นมี เพศพรรณทั้งนี้ จงรู้
ทั้งสิ้นเหมือนกัน ใจรักเพศผิดเปลี่ยนวัน ทุกทราง
ทุกพรรณ กำเนิดจึงเรียกทานใจ ชาติแปรเปรียบ
พดุกษาโกรัน รตนน้ำชุ่มไสน ยากที่จะพินคินงาม

๑ จะเรียงเรื่องชาติไปตาม คัมภีร์หนึ่งนาม บุระธาตุ
บททรางไฟ เบื้องต้นมันให้ลงไป เป็นน้ำเหลวไหล
โลหิตระคนปนกัน อยากสคอยากควมมัน อาการ
เพศพรรณ ให้ชู้บให้ผสมตัวตา ไรยกำลังน้อยใช้คา
ล่องหลายเคื่อนมา จึงมานธาตุต่อไป เบื้องปลายเป็น
ยอดขึ้นใน นาสิกหนองไหล บนชีวะธาตุคายนกา
ขึ้นในต้นปลายชีวะหา น้ำลายตกมา ในคอให้แห้ง
ผากไป ตักอาหารไม่อาไลย จะยาค่อไป ให้แก่
แต่สิ้นกับคอ ตกสิ้นกินอาหารพอ มีกำลังค่อ ขายคัม
ให้ขึ้นยาวไป จึงวางยาล้างข้างใน ลำไส้ลงไป สิ้น
ร้ายจึงหนองปลายมือ ๑ สิ้นตาธาตุนั้นคือ ทรางน้ำ
ปลายมือ ให้ทองขึ้นทั้งตัวเย็น ผูกหนักขัดเบาเบียงเป

นิ้วนํ้านมเหม็น วิษัฏวิยากนานา มุตรชั้นขาวเรื่อรังมา
นมนํ้าเข้าปลา ไม่เอื้อไม่เพ้ออาไลย ไทษณฺ์ล่อง
สามเดือนไป มันกินภายใน ให้ดังเป็นโลหิตมา
ตบโศภอมเผือกภักตรา ลมหนึ่งเกิดมา อทรวาต
นามมัน จัใจไล่ฟองขนชัน เชื่อมมันหนักมัน ให้หอย
กระหายยากยา พลพาหะทรวงแคงตรา คันลันรึกษา
ไม่ขาดจึงเกิดคิณัน คาลเส่มหะจียใช้อัน เท้ามือเย็น
มัน ให้ตัวนั้นร้อนรุ่มไป จึงพรหมษรทียเกิดใน ลำไต้
ทั้งไร เป็นกลุ่มเป็นก้อนปากคำ กินอาหารไม่เป็นคำ
เค็มคาวเจ้า อาหมเป็นสำเหล้าไป หน้าซัดเผือกผอม
หอยใจ ล่องสามเดือนไป กำหนดให้ร่วงลงมา เป็นนํ้า
ล้างเนื้อคาวปลา แล้วมันแปรมา เป็นเลือกเสลด
ข่วมวน คากอกร่างร้ายเรรวน แข้งขาคายควร
แลคมทั้งเลี่ยนหนังปลา แล้วผุดเป็นเม็ดขึ้นมา ทั่วทั้ง
กายา ทั้งผุดแลหัดเต็มไป เป็นค้อเป็นเกล็ดขึ้นใน
ตามักฟางไป ในหูขึ้นพอง เป็นนํ้าหนวกเน่าไหล

นอง ท้องใหญ่ไส้พ่อง กำลังนั้นน้อยถอยแรง
แม่ทรวงต้นลิ้นลำแดง กำเวียร้ายแรง ให้คักอาหาร
น้ำนม แก้วตาลินแขงคายคม ตกได้ควรรชม กุมารจะ
รอดลืบไป ๑ ชาติหนึ่งนามคงสพันธ์ไฟ สะกอลเกิดใน
นาฬิกาหนดแปดวัน โทษคงผ้อคเนสัน กลับเข้าใน
มัน ให้ลงโลหิตสดมา บ้างเป็นแต่น้ำคาบปลา บางที
ตกมา เป็นเลือดสดปนกัน ถ้ายักยาวไปหลายวัน
ยากินแก้กัน ไม่ถอยจะเน่าปวทมวน เชื่อมมันกระหาย
หอยรวน คักอาหารชวน กำลังให้น้อยผอยไป มันกิน
ตับปอดหัวใจ ล่วงพ้นเกินไป จะยานั้นยากควรจำ
๑ กาฬโรคทรวงโคชินท่า ยอดไม่มีน้ำ ดังหัดทั้งตัว
ทั่วไป เก้าวันจมเข้าข้างใน ทำท้องลงไป ดังน้ำ
ล้างเนื่อาง ๆ อยากคาบอยากเค็มควรวญควาง ล่วง
สองเกินทรวง อันหนึ่งจะเกิดขึ้นมา ต้นลิ้นแขงดัง
คาบปลา ถ้ากวาดหลายยา มีถอยไปถึงหกเดือน ทรวง
ที่จมไปเป็นเรื้อน จักกลับขึ้นเหมือน ดังก่อนแต่ยอด

แดงไป เชื่อมมันกระหายหอยใจ ตัวร้อนรมไป ให้
จับแต่เท้ามือเย็น กุมารผู้ใดดำเป็น คั้งนี้จึงเห็นกำเนิด
ที่โทษยากยา สุกุมุนั้นในอา จมที่ลงมา พิกาวให้
หยายขาวไป อาหารเค็มคาวชอยใจ ถูกยาหยดไป
สักันอ้อยแล้วกลับลงมา เวียนลงเวียนหยดหลายครา
เมื่อปลายมือมา ให้ผูกเป็นหัวทั่วกาย ขนตาเป็นเกล็ด
เหลืองลาย มีคฟางมงาม ให้ขับให้ผอมหงอยไป
ท้องใหญ่ไส้เดือนเกิดใน ลำไส้เต็มไป ให้จุกให้เลียค
ขบแทง หน้าซีกผาคเผือกโรยแรง สายตาคูแดง
ครันควันแก่อ้อมกัน รากออกตามปากพัวพัน ขางที่
ตัวมัน ออกตามทวารเรียวราย ถ้าออกตั้งนี้มากมาย
เที่ยงแท้โทษตาย กำหนดแต่ในสิบวัน ๑ สันตกะ
มีโทษนั้นมัน ล้มถูกสำคัญ ใช้พิฆาฏจึงเป็น จับ
ตัวร้อนเท้ามือเย็น ผุดตังหัดเห็น เปนยอกทั้งตัวทั่วไป
แล้วจมกลับเข้าทำใน ท้องร่วงลงไป ให้เน่าเป็นยิก
ปวกมวน ให้เชื่อมกระหายหอยรวน เข้านมเชยชวน

ให้กินบ้วนน้ำพา กำลังน้อยไทยยากยา อาการกล่าว
มา จะได้นั้นน้อยกว่าตาย สารพัดกระหม่นไข้ตาย
ชชุมหอมหอยกาย สยงทุกเส้นโลมา ๑ ยอกขึ้น
แตกออกในนา สิกหุไหลมา เป็นเลือดเป็นหนอง
ปนกัน เป็นไปหลายเดือนหลายวัน ทั้งนี้ไทยมัน ขึ้น
กินกระหม่อมชอนไป แล้วจิกกลับตกตามใน ลำไส้
ลงไป ดังหนองสมองเหมือนกัน ตักอาหารขาดไทยมัน
เมื่อตายสำคัญ โลหิตะตกทุกทวาร ๑ กล่าวมา
แต่ล้วนไทยตาน ไวรถ้ำอาการ ละไว้ทั้งนี้ยากยา
๑ จะกล่าวทั้งสี่ธาตุ โดยมีคัมภีร์มา กุลบุตรมี
ปัญญา อันน้อยคอยกำหนดฟัง เตโชพิการา กำเนิด
ไทยวาโยบัง เกิดทุกแลเสียคหลัง จะหายใจอิมใจ
ขวมมือแลขวมเท้า อาหารเล่าบริบได้ ตั้งแต่จะลงไป
จนสุดสิ้นกำลังโรย ครั้นสิ้นอาหารใน อุทรนอกระหาย
ไทย หิวน้ำระบ้าโดย อจระพิการเป็น ดังหนึ่งน้ำล้าง
เนื้อ ที่หมักเน่ามีกลิ่นเหม็น ตะพานน้ำอันคาวเป็น

กำเนคไฟอันสิ้นไป ปากแห้งแลคอแห้ง เหตุเพื่อ
อาหารใน อุตหรณ์สิ้นไป น้ำลายขาดค้ำคอ เขามือ
นั้นขยับยา จงล้วงดูในลำคอ ถ้าเป็นเป็นเหนยหนอ
จะตายในเมื่อวันเย็น ๑ วาโยพิการนั้น ให้ตั้งกำหนด
เป็น น้ำหนวกอันไหลเหม็น ก็หายไฟในตาฟาง เมื่อ
มือแลเมื่อเท้า สิ้นหลังร้าวกระดูกางค ฝืนกำเรียว
ลาง บ้างก็อวกอาเจียนลม บ้างลงจนสิ้นแรง อาหาร
แดงในอาคม สิ้นไส้ก็เพือดม ในลำไส้จะหนีกาย
ครันหน่วงด้วยคณยา ที่ลงนั้นค่อยห่างหาย กลับริก
ลำบากกาย เป็นดังนี้ด้วยแรงกำม ภาการทกล่าวมา
แต่เจ้าวันจงควรจำ วาโยพิการทำ โทษนี้แท้กำหนด
ตาย ๑ อาโยโทษแท้โดยหมาย ก็เลือกเสลดตาย
ทั้งสามนี้ท่านกล่าวมา จักกล่าวก็ก่อนให้ปรา กฎ
โดยโทษา ให้แจ้งประจักษ์โดยมี จักตายเหตุนี้คือ
แตกร้วยบางที่ ชุ่มชานแลด้นไหลไป ล้นนั้นด้วยโทษ
แห่งไฟ กำเรียวหนึ่งใน อะสระพิตมกฤตยา ต้องกาย

กายร้อนหนึ่งกา ยาค้องอาญา วิบากด้วยท่านโยยติ
ตกคันไม้สังคยติ แดกรั้วบางที ฝักร้ายแลไทยทรงกาฬ
ขันคิ้วคิ้วคิ้วคิ้ว คิ้วระอาการ ให้ลงแลเหลือ
ทั้งกาย คนไข้ให้ปากเวระราย โทโสมากมาย ให้ยื่น
พระเพื่อพิมพ์ไป ไทยนี้ยากยาแก้ไข เต็มชั่วจักไป
กำหนดแต่เจ็ดวันวาร ค่ำแตกคั่นคือกาล จักสิ้นสุด
ปราณ เมื่อแตกอย่าได้ควรแคลง ไทยโลหิตนั้นสำแดง
อาหารแสดง พระโอษฐ์ให้ร่วงลงไป ครั้นสิ้นสุดอาหารใน
ลงเป็นน้ำใส ระคนด้วยเลือดจางจาง ย่างเป็นนิค
ปวตมวนคราว เน้าแน่นอกพาง พินาศให้รากลมทำ
จับนิ่งแน่นเท่ามือกำ คัดอาหารทำ ให้ชักให้ชัก
เหลืออกตา ถ้าพร้อมด้วยไทยกล่าวมา ยากแพทย์รักษา
จะยานั้นยากควรจำ ๑ เส่หมะหนึ่งอยู่ในลำ คอหนึ่ง
ประจำ ในทรวงแลย้อมเต็มทรวง อยู่ทวารหนักหนึ่ง
ทั้งยวง เป็นสามคือยวง หยากเยื่อแลย้อมพัวพัน
ถ้าไฟลมกล้านักมัน ค่นแค้นแข่งขัน ให้หย่อนให้หย่อน

313

616.926

จ247ตส

๒๘

ลงไป จากทรงตั้งอยู่ยังใน ท้องมารกระไล ทั้งข้าง
แลม้ามตัวมี ให้จับเชื้อมันข้างที่ เป็นเพลามี ให้จับ
ให้เสียขยแพง เสมหะในทวารลำแดง โทษมันนั้นแรง
ให้ลงแลเหลืองทั้งกาย มูลมูลครเหลืองยายมีคล้าย
เมื่อจกใกล้ตาย ก็เฝ้าเป็นปิตุพวตมวน เสมหะในลำคอ
กวน กินอาหารชวน ให้เหียนให้ร่ากรุ่นไป โทษพร้อม
ทั้งกล่าวมาใน นี้จึงแจ้งใจ จะยานั้นยากสศยา ๑ บัณ
สีโทษกล่าวมา ออกจากกาย กระตกลดเนื้อหนึ่งเอ็น
อาหารเก่าหากให้เห็น อาการที่เป็น วิบัติในเบื้องอาการ
ถึงช่วยไขมาช้านาน ห่อนสิ้นอาหาร อันเก่าแต่ก่อน
เกิดมา เมื่อจกสิ้นอายุปรา ภูลงออกมา ให้เฝ้า
แลเหม็นสาธารณ์ เป็นเลือดเป็นหนองฟีการ เสมหะ
สัณฐาน คือมูลมูลสีกรว่งวาย ข้างกำข้างเขี้ยวเหลือง
ลาย สิ้นนั้นยอมท่าย ว่ามูลเทาตกลง เนื่อนนั้นคือ
ปลีแขนงงษ์ เมื่อจกปลดปลง ชีวิตก็ห่อนเห็นหาย
กระตกล่อมอยู่ในกาย ครั้นเมื่อจกตาย ก็ผอมเหี่ยว

แห่งรูปทรง ยังเกิดเห็นอัมฤตปาลง สังเวชทุกอง สันฐาน
แลเหลยมกลมแบน ชีพจรแต่ก่อนห่อนแคลน เกินอยู่
ตามแผน วรรีกรรวีพวพัน ลั่นแรงจักสิ้นอาสว ลั่น
เส้นสำคัญ ลั่นชีพจรเคยเกิน ไทษไครกึ่งนี้พะเอิญ จัก
ตายไม่เกิน กำหนดแต่ในสามวัน

๑ จะกล่าวอธิบาย ให้เสร็จสิ้นทุกสิ่งสรรพ ตาม
โทษแลเพศพรรณ ให้แพทย์แจ้งประจักษ์ใจ คือ
ภาพทั้งห้าภาพ ภาพพิศเกิดขึ้นภายใน ขั้วค้ำให้
ลงไป เป็นเลือดสดกำหนดมัน ถูกยากก็พังยา
ไปสักระยะหวั่น อาการแลเพศมัน ก็กลบกลายให้
ลงไป เป็นเลือดสดหนา แลปวดมวนเพียงขาด
ใจ ตั้งแต่จะรากไป ให้แน่นในอรรณ สอดักซ่อนเป็นชั้นๆ
จะแก้กันก็ขัดสน สอดักยากก็เวียนกล แต่ลงว่ากระหน่ำ
ไป ครั้นแก้ที่ลงห่าง สอดักพางเพียงขาดใจ ให้ร้อนทรม
ใน ภายก็ผดเป็นแวนวง ให้เขียวแดงไปทั่วกาย เมื่อจะ
ตายก็กลบลง เลือดสดกำหนดปลง ชีพนั้นในวันเดียว
๑ ภาพพิศทั้งห้า ขั้วหัวใจให้ชุ่มเขียว ขั้วค้ำก็คุดเขียว

แต่อาการนั้นผิดกัน โทษลงเป็นน้ำล้าง เนื้ออันเน่า
แลเหม็นครัน เหมือนซากอาศัพอัน ที่ทรุดโทรมอยู่
แรมคืน ให้หอยเป็นกำลัง สติพลั้งไม่ยั้งยืน ผู้ใดจะ
ไต่คืบ ชีพนั้นอย่าสงกา ๑ กามุตรมนมุกิน อยู่ใน
ตบให้ลงมา เป็นแต่โลหิตา สารารณ์เน่าแลดำไป เป็น
ก้อนเป็นลิ่ม ๆ แลคุ้ยเพียงถ่านไฟ กินปอกให้หอยใจ
กระหายน้ำเป็นกำลัง กินม้ามให้จับหลัก เนตรเพศดู
ก็ดูทั้ง บัศจอนาจัง เข้าสิ่งสู่อยู่ในตน เท้าเป็นแล
มือเย็น มักก็น้ำไม่เจยยล วัฏฏาพิการกล ให้
บ่นเพื่อพระพิมพ์ไป อย่างว่าจะกละท่า กระสือซ้ำเข้ากมใจ
โทษนี้ใช่อื่นไกล กำเนิดโรคเป็นมารยา ๑ ครั้นเมื่อ
จะดับสูญ ก็เพิ่มพูนควัฆวาทา พัดแผ่นเสมหะมา เข้า
รูกแน่นในลำคอ จึงตัดอัศศีระ ให้ขาดค้ำเพียง
ลำสอ หายใจระอ้นคอ จะตายแล้วจงควรจำ ๑ กาม
มุนั้นให้ลง เพศที่ลงก็ดูดำ ทั้งกรรมอันเขี้ยวคล้า
กำเรบกินทั้งคืบขึ้น ให้รากให้อยากน้ำ จะยาฆ่าไม่

ผ่าน กลิ่นยาที่ปากคั้น สะท้อนรากลำบากใจ เสโท
นั้นซึมซาบ ทัวทั้งกายให้เย็นไป หยุดลงก็ซาตใจ
อันโทษนี้อ่าสงกา ๑ กภาพสังคัลภาพ ภาพนั้นมี
ย่อมปรภา กฎเดิมแต่คี่มา ให้รั่วล้นแลไหลไป อุจาระ
ปัสสาวะ เนือแลเนตรก็เหลือองใส เหลือองสิ้นตลอดใน
กระตูกทั้งขมื่นทา ให้ร้อนทรนราก กระทบหอยเปน
หนักหนา เชื่อมมันแลกริยา ให้พะเพื่อมะเมอไป
โทษนี้ในสามวัน จักอาสัญอย่าสงไสย เพศเมียจะ
ซาตใจ ทลิ่งไปจึงสิ้นชนม์ อันภาพทั้งห้าภาพ บันดาล
เกิดแก่บุคคล ผู้นั้นจึงรู้ตน ว่าชีวิตจะวางวาย เปน
แพทย์จึงเพียรเรียน ให้สละเกียรติยศหมาย แม่นยำ
กำหนดตาย จึงจะนับว่าแพทย์ดี โทษอะตุนั้น เรา
ว่าพรวณทุกสิ่งดี สุดสิ้นในคัมภีร์ อะติสารทั้งกล่าวมา

๑ มรณะญาณสูตรนั้น สำคัญวันแลเวลา ผู้ใดจะ
มรณา นิमितรแจ้งประจักษ์ใจ อยู่คี่แลเปนไข้ ใค้ยินยล
สำเนียงใน รูปเสียงอันใดใด บันดาโทษที่มีมา

คือกาลมัจจุราช ส้าแดงธาตุให้ปรีชา กฎแจ้งประจักษ์ตา
อย่าได้ลืมประมาทคน ถ้าเห็นเป็นโซ่คิช่วง ทั้งดวงจันทร์
มณฑล กลิ้งออกไปจากตน คือผลธาตุนั้นขาดไป หนึ่ง
เห็นเป็นนารี แลมีมืออันถือไฟ ออกตามน้าต่างไป คือ
ไฟธาตุนิราคาย หนึ่งเห็นเป็นรูปหญิง เพริศพิริ้งภักตร์
เพราพราย เป็ดช่องหลังคาหมาย จะทักถามไม่เจรจา
หนึ่งเห็นบุรุษร่าง ตรูณรูปะวามา นุ่งห่มล้นกาสา
ระพิศพนธอาภรณ์แดง มายืนพิไรร่า ร้องเรียกเร่ง
ด้วยคำแรง คุกเข่าส้าแดงแปลง เป็นนารีนิราคาย
เหตเห็นเป็นอันสั่ง ว่าชีวิจจะวางวาย หนึ่งไข้จะใกล้ตาย
วิบัติเบื้องอาการครัน เนตรค้ำแลแสงขาว ให้มัวมืด
ไม่เห็นอัน ไก่โตที่สำคัญ อันเคยเห็นแต่ก่อนมา
เอายาที่เสวยอัน เข้าหยอดยอนแลบ้ายทา น้ำตา
ไม่มีมา ให้คิ้วคนลาตตั้ง หูแขงกระด้างเผ็ด
สำเนียงเสียงที่ขอของ เคยเล่นกระทั่งถึง ถิ่นชาตค้ำ

ยวราชิน นาสาเคยสุขคม หอมกลิ่นเป็นอาจินต์ เพ็ชชักร
ไม่ยอกยิบ ทั้งเหม็นหอมบ่นำพา คางแข็งฝปากเพ็ด
ให้ลิ้นสั้นเมื่อเจรจา ล่อแลมได้ยว ภูมิจึงประจักษ์คำ
ปลายเท้ากระหม่นช้ำ ทั้งปลายมือกระหม่นกำ เส้น
ชีพจรจำ ก็คลาศหนีที่อยู่หาย ชายคุ้ยหะฐานหค
กำหนดหญิงนั้นช้ำกาย เบิกเผยทวารผาย วิวาญคู้ด้วย
จำเป็น ตกมุลเป็นเทาคำ ทงซากกลิ่นก็สางเหม็น นาน
นัยอาหารเป็น แล้วมักกินไต้มากรัน สันตนทรนร้อน
ให้หอยผ่อนแลชนชั้น เห่งอกเซพะพัน พระพัวเหนียว
จะพลันตาย หนึ่งใช้เห็นทวารก พระเอิญเกลี้ยคยโกไลกราย
หนึ่งปากนั้นระะราย ให้หวนเพราะเสนาะคำ หนึ่งโอ
ไม่ห่มตน แลลิ้นแห้งจิงควรจำ จามถอนใจใหญ่นำ
จะบอกเหตุอาการตาย ไม่ล่วงถึงสองวัน เปนแม่นม้น
จิงควรทลาย หนึ่งเห็นเป็นแสงพราย ยะยิบเหลืองแล
แดงเป็น เกลี้ยงกลมแลคูกลิ่ง ไปจากตนนิมิตเห็น
ไฟอาคูนนั้นชาตเป็น กำหนดตายในสามวัน หนึ่งเห็นเป็น

สีขาว แลกกลมกลิ้งออกไปพลัน โทษาคู่วาโยอัน
จะดับสูญในสัณฐานหนึ่งเห็นเป็นสีเขียว ทั้งลูกปลิงเป็น
สำคัญ ลูกม่วงก็เหมือนกัน แลกกลมกลิ้งไปจากตน
ชานนนั้นขาดสูญ หนึ่งเห็นมุลเป็นสามหน ทั้งสาย
ละลอกชล ฤๅบุ๋มเข้อกแลกกลิ้งไป คินชานนนั้นขาดสูญ
ในห้วงจักขรวโรย มันคงอย่าสงสัยเลย ทั้งชานนนั้นก็
เหมือนกัน หนึ่งนั้นให้กูเงา เมื่อยามเที่ยงเป็นสำคัญ
ถ้าเงาพิกลอัน หนึ่งกระจัดไปจากตน รุ่งขึ้นถึงขอบเห็น
จักลันชีพวาชนม ในยหนึ่งถ้าเงาตน มิได้เห็น
ประจักษ์ตา หนึ่งพร้อมทั้งใจจาม แลหาเวอในครั้งครา
เคียวสิ่งอันเห็นนา ลึกก็ดูบ่ซ่อนเห็น หนึ่งกายประสาท
ฆาน ประสาทขั้วขั้วเป็น เคยรู้วาร์อันเย็น แลมาขาด
รัตน หนึ่งให้เอามือขวา มายังตาข้างซ้ายยล ตาขวาถ้า
มืดมน ที่เคยเห็นไม่เห็นหาย หวังเนตรเอานิ้วจรด เข้า
ดูไฟในตาพราย เห็นขาวแลไฟหาย คือขั้วขั้วจะมีมา
บ่มมือขึ้นหว่างคิ้ว ให้ขั้วขั้วทั้งสองตา เห็นขาตะมรณา

แลยลใบก็เหมือนกัน อนึ่งถ้าอาจารย์ ให้ข้าพเจ้าฟัง
อัน อึ่งเสียงในช่องกรรณ ถ้าขาดหายไปได้ ยืน หนึ่ง
นั้นให้ครูป ในวงแวนแปนฮาจินต์ ยาวเขี้ยวพิกลฉินท
อันตระรณไม่เห็นหาย หนึ่งนั้นไม่รู้รศ ทั้งมวญหมต
กำหนดตาย ขวบแปนไม่เห็นหาย ในกึ่งเดือนไม่
เคล็ดอนคลา หนึ่งนั้นถ้าเงาตน แปรต่อพระสุริยา ไฟน้ำ
ระวีรา ศะคีมีตพิกลคำ เทียงแท้กำหนดตาย ใน
สองเดือนจงควรจำ เปวียบตวลูกกาคำ ครันชนชั้น
ก็ยืนไป ในยหนึ่งเมื่อเดินทาง ไม่กำหนดว่าใกล้ไกล
เห็นคนมาแกว่งไกว อวอไลจะฆ่าฟัน อนึ่งเห็นแปน
งใหญ่ แลเลื่อหมักก็เหมือนกัน อนึ่งเห็นอวออัน
มาตกลงแล้วหายไป จักตายด้วยเขี้ยวง่า แลอวอ
ฆ่าหทัย บุญยังมีบวรไลย จักใช้แทบยันดาตาย
อันลึงค์บุรุษใด ให้แรงรากไม้เหือดหาย เจ็ดเดือน
ไม่เคล็ดอนคลา จะวายชีพชีวา อนึ่งลึงค์บุรุษใด
ไม่เกิดรากคันทา ผู้นั้นจะมรณา กำหนดในสิบเอ็ด

อนึ่งกายไม่เห็นอัยการ ลำราญรอนบ่หอนมี ไทรมเหิงอ
เมื่อคึกคึก คือชานน้านั้นขาดไป อนึ่งคนแลใจดี มาแรง
โกรธพิโรธใจ อนึ่งนั้นกำเนคใน สันตानใจมักโกรธา
เปลี่ยนใจมามากใจ อันโทษในทีกล่าวมา จงรู้ว่าชิว
ในปีหนึ่งจะถึงกาล อนึ่งถ้ากระตุกขา ข้างขวาเจ็บ
พิการปาน แตกหักเป็นสาธารณ ในสองขะบวรโดย
อนึ่งถ้ากระตุกแขน ข้างขวาเจ็บพิการไป ผู้นั้นจะบวรโดย
กำหนดในแต่เจ็ดปี กล่าวมาพอสังเขป นิเทศแจ้งใน
คัมภีร์ มรณะญาณสูตรนี้ ท่านเปรียบเทียบในทางธรรม
เรื่องราวในยาพิ นันยากที่สทัญจำ รักเวียนจึงเพียรทำ
เป็นกลอนกล่าวแต่ความมา อ่านเล่นแปลลำนนำ พอ
จำได้ไม่เคลอนคลา แพทย์รู้ชำนาญยา ไม่รู้ในมรณะ
ญาณ ไม่รู้คัมภีร์สา ระวักว่าทวยอะติสาร เมื่อชานน
บวรจบปาน ถึงตาบอดเมื่อเกินชน ใช้ให้แต่ยาไป
จะเสียได้ไม่เห็นหน ทางตายเหมือนเกินชน ต่อเจ็บ
แล้วจึงรู้ตัว เวียนรู้ต่อครวั เหมือนใส่แว่นเมื่อตามัว

อย่าทวนทงตัว ว่าไม่เรียนจะย่ำทำ เราเรียนเป็นเรื่อง
กลอน บำรุงสอนให้จำจำ ท่องทานให้แม่นยำ
กำหนดไว้ในสันดาน

๑ คัมภีร์กำเนิดไข ลิลิตไว้ในทางทาน ตัวเรา
ผู้แต่งสาร ได้ครองจันทบูรเมือง กรุงศรีพิศมา
อยู่ป่าสามะพิตรเหลือง สันฐานนิราศเมือง มาอยู่
พระนครน เมื่อบุตรแลนัตตา แต่ไขมาไม่นับหน
หาหมอวิชากล ให้ยากยบระกำใจ จึงเพียรเป็น
แพทย์บ้าง ประสมสร้างตำราไป เจ็ดปีนิมใจ ให้
ครีครองทุกเพลา ยังห่อนระจำได้ จึงคิดให้เป็น
กลอนมา ผู้เรียนจงศึกษา ประสิทธิ์เล่าให้ชื่นใจ
หนึ่งไขจะให้ยา ให้ดังตามระกำไป ไตรครอันมีใน
ที่กล่าวไว้แต่หลังมา ๑ เสริมสิ้นข้าขอพร ทุกไทเทพ
เทวา สุวารีภักษา สถิตยทั่วทุกขอบคัน สาคร
สิงขรรุก ขชาติเครือละดาวดี งามพินพนาสันต์ ทุก

เถื่อนถ้ำลำนาร เชิญมาช่วยค้ำเข็ญ ให้เป็นสุข
เกษมสันต์ สัตบุรุษไทยพาล ให้เลื่อมสุมครวโลไกล
ใครเห็นให้จงพิส สวาศร่วมภิรมย์ใจ รักยิ่งเสมือน
ใน สนิทเนื้อแลพงศ์พันธุ์ ผลที่ได้แต่งไว้ ไปภาคน่า
ข้าขอท้น องค์พระเมตไตรยอัน ไต่โปรยเข้าในชาติควร
ข้ามฝั่งยังห้องแก้ว พระนิพพานอย่าแปรปรวน แม้ยัง
จะเที่ยวทวน อยู่ในชาติอันกนกการ ขอชนกชนนี้ ให้พรัง
พร้อมด้วยศฤงฆาร เมียมิตรแลบุตรหลาน ให้รักร่วม
ญาติไทยกัน ขออย่ารู้มีโรค ทั้งหนวกยอดพิการอัน
ข้าไยทุกสิ่งสรรพ กระเทยงอยแลสัตว์ เป็นชายให้
เรียนรู้ รัชพระบรมพระคัมภีร์ พุทธนิทสาตรศรี ให้
เจนจบชำนาญใจ ขอให้กำลังยิ่ง อายุสมัยยืนยญาไว
ให้ข้าเมตตาไป แก่สัตว์ทั่วทุกสวระพัน เกิดไหนให้
เป็นแพทย์ อย่ารู้มีผู้เทียมทัน โรคสิ้นทุกสิ่งสรรพ ให้
รอบรู้กำเนิดมา สรรพคุณทั้งพนภพ ทุกสิ่งจบยันตยา

ให้ขอก้วยภาษา จะแก้โรคอันใดใด อนึ่งให้จระตาย
แล้วมาหาข้าจึงแคล้วไป จิตรเจตนาใด ให้สำเร้จทุก
ครั้งครา อนึ่งคนผุ่สุดอับ ฤไทยโทษอันพาลา ให้
พันในพงษา เปนญาติมิตรสนิทเรียง เกิดไหนให้ไกล
ห่าง ประเทศต่างภาษาเสียง ปรออยแลนามเรียง อย่า
ไต่ยลไต่ยินมา อนึ่งให้ข้าคงคัล ในสัถย์ธรรมทุกเพล
ขอเกิดในศาสนา จนกรายเท้าเข้านิพพาน

๑ หมอเอี้ยงพังสาร บุราณกาลท่านกล่าวมา
เลิศล้วนแต่คำสอน ให้ถาวรวัฒนา เปนแพทย์ไม่ศึกษา
ฉันทสาครอันเรืองรมย์ ไม่รู้กำเนิดไข้ แต่ยาได้ก็ชื่นชม
รักษาด้วยอารมณ์ ประโยชน์ลาภอันพึงใจ หมอนั้นท่าน
เปรียบปาน ถึงตายอกกำเนิดใน มันถือทมิฬใจ ไม่
เห็นโทษในกองกำม้ วางยาแต่คราเดียว ไม่ต้องโรค
ระยิบร่า ถึงโตมระราคำ ตลอดจนออกอุระไป ยาผิดเป
สองครั้ง ถึงยกทุ่มลงในไฟ ถ้ายานนั้นผิดไป ค่ำรบถ้วน

ถึงสามครา ทั้งต้องอะสน์ส่าย มาฟาคกายระยำกา
ยายับด้วยผึกยา กำเวบโรคทวีไป หมอนั้นครันสิ้นชนม์
จะไปทนกำเนตใน นรกอันยิ่งไฟ ทั้งหมอน้ำทองแดงมี
หมู่่นายนิวิยะบาล ประชุมเชิญด้วยยินดี เครื่องโทษ
บันตามี จะมอให้เป็นกำนัน เป็นแพทย์จงเพียรเรียน
ให้รอบรู้จงบครบวัน ที่อยู่ระควัน อายุศม์เคื่อนแล
เพลลา ลำแสงแดงไข้ โรคอันใดจะมีมา รู้โรค
ให้รู้ยา รักษาตามกำเนตไป ยายำประจำโรค โรค
ทั้งกาอันตาไว เจอกเจอรูไป ก็หลีกหลบด้วยเร็วพลัน
อย่างยิงธนูปาน สี่หะราชก็คล้ายกัน โรคทั้งมฤคคัน
ก็หลบหลีกด้วยกลวิเกรง โรคเกิดแต่พงศา เป็นเวร
บุราณเพรง โทษนี้กำหนดเกรง จะยาบากด้วยแรงกำม
แพทย์ใดชำนาญรู้ กำเนตโรคแลยาฆ่า รักษาด้วย
ใจธรรม เทียงแท้ไปในทางบุญ ทั้งลาภก็ยิ่งลาภ ทั้งคุณ
ก็ยิ่งคุณ ทำบุญก็ได้บุญ ประเสริฐเลิศวิชาชาย เป็น

ที่เสนาหา ทุกทิวหน้าทั้งหญิงชาย ไกลใกล้ก็มั่นหมาย
จะมาสู่มางอันอน จะเป็นทีศวรเสวีญ เจริญยศสถาพร
เลื่องฤทธิ์บือขจร ประจักษ์แจ้งทุกแห่งไป ครั้นสิ้นชีวา
วาง นีราศร้างกำเนคใน น้อชนวิมานใด บรืวารจะ
นัยพัน เสวยทิพสิ่งสุข แสนสนุกทุกวี่วัน คัมภีร์ท่าน
ร่ำพรรณ ประการไวย่อย่าควรแคลง

